

CULTURAL ORIENTATIONS OF THE ROMANIAN UNIVERSITY IN THE INTERWAR PERIOD

RUSU Anca-Elena¹

ABSTRACT

DUE TO DEFECTS IN THE ROMANIAN SYSTEM OF HIGHER EDUCATION, UNIVERSITIES IN WESTERN EUROPE HAVE LONG HELD THE MONOPOLY ON ELITE INTELLECTUAL TRAINING. IT IS ESTIMATED THAT NEARLY ALL POLITICAL AND CULTURAL ELITE IN ROMANIA, INCLUDING ACADEMICS, SENIOR OFFICIALS, MINISTERS AND MEMBERS OF MINISTERIAL CABINETS WERE EDUCATED ABROAD DURING THE LATE 19TH AND THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURIES. AS A RESULT, WESTERN MODELS HAVE BEEN THE SOURCES OF TRANSFORMATION AND EVOLUTION IN ROMANIAN SOCIETY AND THE INFLUENCE OF THESE IDEAS HAS CHANGED THE LOOK AND SPIRIT OF NATIONAL CULTURE.

THE FORMATION OF THE ROMANIAN INTELLECTUAL IN THE FIRST PART OF THE 20TH CENTURY SHOWS INFLUENCE FROM UNIVERSITIES IN FRANCE, GERMANY AND AUSTRIA, WITH ACADEMIC CENTERS IN ITALY, HUNGARY, BELGIUM, AND SWITZERLAND FOLLOWING BEHIND. INFLUENCE IS SEEN RARELY FROM ESTABLISHMENTS IN SPAIN, GREECE AND ENGLAND. FRENCH AND GERMAN CENTERS HAVE HELD PRIMACY BY EDUCATING ROMANIANS IN MEDICAL TRAINING CENTERS, AND WITH DOCTORATE PROGRAMS IN LITERATURE, HISTORY, PHILOSOPHY, THEOLOGY, LAW AND THE SCIENCES.

IN CONCLUSION, THROUGH THE GREAT PERSONALITIES OF THE TIME, IMPORTANT ELEMENTS OF THE ORGANIZATION AND OPERATION OF WESTERN SYSTEMS WERE APPLIED IN ROMANIA. THUS, THE INTELLECTUAL DIVISION OF LABOR WAS ALTERED AND WAS SPECIALIZED IN INNOVATIVE WAYS. EVEN THE DISTINCTION OF DOCTOR HONORIS CAUSA WAS TAKEN FROM WESTERN UNIVERSITIES. ACADEMIC RELATIONS WITH EUROPEAN CENTERS CONTRIBUTED TO THE ENRICHMENT OF NATIONAL LIBRARIES AND TO THE STOCKING OF LABORATORIES TO IMPROVE THE QUALITY OF TEACHERS AND TEACHING METHODS. THIS MOVEMENT WAS PARTICULARLY NOTED IN AREAS WHERE THE ROMANIAN CONSERVATIVE TEACHING MODEL WAS NOT TYPICALLY EFFECTIVE WHEN USED WITH MODERN SUBJECTS.

KEYWORDS: ERRANCES ACADÉMIQUES, ÉLITE INTELLECTUELLE, MODÈLES OCCIDENTAUX, CAREER, SPECIALIZATION

¹ Doctorand an. II, Fac. de Istorie, Universitatea Al. I. Cuza, Iași

Datorită tarelor învățământului superior românesc, dar mai ales a mirajului reprezentat de apusul Europei, universitățile străine au deținut vreme îndelungată monopolul formării elitei intelectuale autohtone. Fără îndoială, se poate estima că la sfârșitul secolului al-XIX-lea și în prima jumătate a secolului al-XX-lea, aproape toată elita culturală și politică, profesori universitari, înalți funcționari, miniștri și membrii cabinetelor ministeriale au urmat filiera studiilor în străinătate.²

Trecerea printr-o universitate europeană de prestigiu a fost considerată un obiectiv demn de urmat, pentru desăvârșirea unei formații de calitate. Țelul esențial al tuturor tinerilor cu aspirații elevate, a devenit în această perioadă, obținerea unei diplome de licență sau de doctorat, ca instrument al carierei, ceea ce reprezenta atestatul incontestabil al competențelor, aptitudinilor și calităților intelectuale, dar înainte de toate era garantul reușitei sociale.³

Studiile în Occident au devenit, așadar pentru mulți dintre tinerii români atât un mijloc de a se forma, de a se instrui, cât și o modalitate de a se afirma și de a dobândi atuul primordial în câștigarea unei poziții sociale remarcabile, poziție obținută prin frecventarea unei universități apusene ce deținea un capital atribuit, astfel încât studiosul primea beneficii, doar prin simplul fapt că era posesorul unei diplome de la Paris, Berlin sau Viena, deși pregătirea individului nu acoperea întotdeauna prestigiul aceluia atestat.⁴

Motivații ale peregrinărilor academice

Plecând de la aceste deziderate, fiecare individ în trasarea și desăvârșirea traiectoriei umane și profesionale, este produsul unor conjuncturi, cât și a unor serii de proiecte și strategii, care desemnează organizarea și mobilizarea mijloacelor pentru atingerea acestui obiectiv. În condițiile date, etapele inițierii academice au la bază aportul familiei, așa cum subliniază și Ion Petrovici, profesor universitar la Universitatea din Iași, în memoriile sale, insistând în *Pedagogia mamei mele*, asupra importanței bazei educației primite în familie.⁵ Totodată, și alte personalități subliniază aportul familiei în formarea și afirmarea lor

²Lucian Năstasă, "Suveranii" Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale, (Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2007), 166-167.

³Gr.Hurmuzescu, *Chestiuni de învățământ. Universitățile noastre*, în *Noua revistă română*, I,1900, vol.2, nr.24, (15 decembrie), 441.

⁴Vasile Cristian, *Universitatea Al. I. Cuza. Dezvoltarea științei, portrete*, (Iași, 1985), 67.

⁵ Ion Petrovici, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, Editura pentru literatură, (București, 1966), 14-27.

profesională, intelectuali precum A.D.Xenopol, care atribuie tatălui multe din elementele definitorii ale educației sale, ca istoric, asemenea lui Tudor Vianu sau C.Rădulescu-Motru, care primesc la rândul lor primele îndrumări de la părinți.⁶

Cealaltă Europă a constiuit astfel, principala sursă de pregătire profesională, fiind un spațiu de atracție și referință cu implicații majore în modernizarea societății românești, tinerii îndreptându-și atenția spre modelele sociale și intelectuale central și vest europene, în timp ce statul român a pus în practică un sistem de formare *în afară* a elitei intelectuale autohtone, cu condiția ca bursierii să revină în țară și să promoveze standardele educaționale și științifice occidentale.⁷

Pe de altă parte, frecventarea unui centru universitar de renume din vestul Europei constituia o sursă indicată de îmbogățire culturală, și totodată o distanțare față de moravurile și ideile preconceptuate existente în țară, constituind în același timp și o bună cale de socializare.⁸ În aceste condiții se explică plecarea studenților români spre Apus, plecare ce se datora, în primul rând diferențelor de ofertă universitară, apoi efectului de dominație pe care îl exercita Occidentul asupra întregii Europe de sud-est, ca urmare a unei dezvoltări socio-economice și a unei modernizări culturale inegală între diverse regiuni și țări ale continentului. Acest lucru a fost subliniat cu obiectivitate de Alexandru Lapedatu, fost student al Universității din Iași, care nu a urmat o specializare în vreun centru european, dar ajuns profesor universitar și deținând mai multe mandate ministeriale în domeniul Cultelor, avea să regrete după o vizită în Germania, lipsa contactului cu Apusul din anii studenției.⁹ Astfel, este subliniat nivelul scăzut al învățământului românesc și lipsa echipamentelor universitare moderne, care nu puteau satisface exigențele educației europene, la începutul secolului al-XX-lea. Semnificativă în acest sens este și oferta universitară europeană față de cea națională, astfel încât dacă Germania deținea 21 de universități, Franța 15, iar în Elveția ființau în aceeași perioadă 7 centre universitare, România nu avea decât 2 astfel de stabilimente, până la finele primului război mondial.¹⁰

⁶ Ion Petrovici, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, Editura pentru literatură, (București, 1966), 14-27.

⁷ A. Filimon, *Legăturile științifice ale Universității din Iași cu universități străine, în Universitatea din Iași 1860-11985. Pagini din istoria învățământului românesc*, (Iași, Ed .Universității "AL. I. Cuza", 1987), 135.

⁸ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 75-76.

⁹ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 75-76.

¹⁰ Lucian Năstasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, (Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999), 57.

Un alt motiv de specializare din afară, era conservatorismul românesc, reticent la disciplinele moderne, generând adesea conflicte între generații și grupuri socio-profesionale.¹¹ Peregrinările studențimii românești se datorează inadapării ofertelor naționale față de cerere, centrele naționale fiind rudimentare, bibliotecile modeste, în vreme ce laboratoarele ființau într-un număr foarte mic și erau prost echipate. Totodată multe specializări erau inexistente în programa locală, în vreme ce oferta universitară occidentală era însoțită de o mai mare diversitate culturală.¹²

În consecință, Europa Occidentală a rămas în perioada interbelică, o mare atracție și un spațiu ce putea oferi șansele împlinirii profesionale, alături de elemente de referință și modele culturale ce au avut un rol mobilizator în procesul de formare al tinerilor. Pe de altă parte, această strategie a specializărilor în domenii novatoare a spart monopolul materiilor clasice și a modificat diviziunea muncii intelectuale, ducând la crearea de noi catedre în specialități până atunci absente, dar necesare prin evoluția cunoașterii. Dacă în Apus prin materii specializate se înțelegea, de exemplu, egiptologia, papirologia, antropologia, semiotica, în România alte discipline, precum arheologia, slavistica, bizantinologia, geografia, sociologia și etnologia, dețineau acest statut, însă și acestea impuse cu întârziere. Un exemplu elocvent în acest sens, Teofil Simenschi, un excelent sanscritist, deși a făcut studii temeinice în Germania, nu a putut să profeseze în domeniu, ci a fost nevoit să predea greaca și latina. Ilie Popescu-Spinei s-a aflat în aceeași situație, când revenit în țară, după ce a studiat papirologia la Ecole des Hautes Etudes din Paris, a predat drept roman la Universitatea ieșeană.¹³

Un rol important în formarea intelectualilor români în prima perioadă a secolului al-XX-lea l-au avut universitățile din Franța, Germania și Austria, urmând apoi, în plan secund, centrele academice din Italia, Ungaria, Belgia, Elveția și rareori stabilimentele din Spania, Grecia și Anglia. Cu siguranță, însă centrele franceze și germane au detinut primatul, dominând indiscutabil, fiind *principalele pepiniere de licențiați și doctori români în literatură, istorie, filosofie, filologie, drept, științe exacte și-n domenii tehnico-științifice*.¹⁴

¹¹Lucian Năstasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, (Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999), 57.

¹² *Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1919-1920 și 1920-1921*, (București, Tip. F.Gobl, 1924), XLII-XLIII.

¹³Lucian Năstasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, (Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999), 90.

¹⁴ Lucian Năstasă, *Intelectualii și promovarea socială*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004), 156-157.

Mergând pe această linie, fără a contrapune spațiul german celui francez, statisticile referitoare la ponderea unuia dintre acestea în modernizarea politică și culturală a României, trebuie atent studiate, din prisma complexității diverselor nuanțe ce le comportă. Astfel, pentru a nu înclina balanța în detrimentul unuia sau altuia, se poate sublinia că admirația pentru Franța și cultura ei nu a fost fără rezerve, la fel cum nici atașamentul față de Germania nu s-a bucurat de unanimitate.¹⁵

Afinitățile culturale dobândite din copilărie, s-au aflat în strânsă legătură cu aspectul mai sus amintit, și pot justifica opțiunea tinerilor față de un anumit spațiu universitar. În această direcție, putem aminti personalități precum Ion D. Berindei, care va merge pe urmele tatălui său, la Paris, sau pe Leon Cosmovici, profesor de zoologie la Universitatea din Iași, urmat de fiul său, Neculai Cosmovici la Sorbona, care va ocupa ulterior catedra de chimie fiziologică, în același centru universitar.¹⁶

Evident este însă, cu siguranță, importanța și impactul centrului francez și a celui german asupra societății românești, în ceea ce privește dezvoltarea și modernizarea tuturor palierelor statului. Ceea ce nu poate fi omis, este faptul că atitudinea tinerilor români față de plecarea într-unul din aceste centre a oscilat în funcție de amprenta politicului, a concertului european, dar mai ales, în funcție de influența exercitată de marile personalități politice ale vremii, în care tinerii vedeau modele demne de urmat, un exemplu elocvent a fost cu siguranță Titu Maiorescu, dar asupra problemei vom reveni, mai detaliat, în ceea ce urmează.¹⁷

Revelator este, pentru perioada interbelică, aportul adus de Societatea Junimea, prin prestigiul social, literar și intelectual în susținerea centrelor academice germane, iar influența sa, evidentă asupra vieții politice românești. Titu Maiorescu, liderul incontestabil al acestei grupări, justifică rolul decisiv al acesteia în orientarea culturii române, datorită faptului că avea o formație strict germană, luând contact cu tot ceea ce reprezenta societatea germană, astfel încât Junimea a preluat toate ideile avangardiste și a încercat să le transpună în cultura și societatea română.¹⁸ În condițiile date, Maiorescu a transformat Societatea într-o fracțiune politică ce a acaparat importante pârghii de putere, iar ca ministru al Educației a orientat un număr mare de studenți spre centrele germane, și

¹⁵ Lucian Năstasă, *Intellectualii și promovarea socială*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004), 156-157.

¹⁶ Victor Karady, *La migration internationale d'étudiants en Europe, 1890-1940* în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, no.145/2002, 55.

¹⁷ Dan Dungăciu, *Elita interbelică, Sociologia românească în context european*, (București, 2003), 32.

¹⁸ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric, (Iași, Ed. Junimea, 1974)*, 67-70.

profitând de poziția sa politică și socială a oferit cu generozitate burse, mai ales pentru Germania, călătoriile de studiu în străinătate având scopuri motivante, cu finalități benefice pentru societatea românească.¹⁹

În această ordine de idei, cert este că un rol important în formarea intelectualilor români în prima jumătate a secolului al-XX-lea l-au avut universitățile din Franța, Germania și Austria, urmând apoi, în plan secund, centrele academice din Italia, Ungaria, Belgia, Elveția și rareori stabilimentele din Spania, Grecia și Anglia. Cu siguranță, însă centrele franceze și germane au detinut primatul, dominând indiscutabil, fiind *principalele pepiniere de licențiați și doctori* români în literatură, istorie, filosofie, filologie, drept, științe exacte și-n domenii tehnico-științifice.²⁰

În această direcție, se poate constata că la început de secol din totalul studenților din Franța 12,7% erau străini, iar în anul universitar 1920-1921, în centrele universitare franceze studiau cca. 6477 de studenți străini, în 1927-1928 numărul acestora a ajuns la 14.368 dintr-un total de 64.531, din care 18% erau români, pentru ca în 1930-1931 cifra străinilor să ajungă la 17.281, reprezentând punctul culminant al acestei creșteri, dar începând cu anii '30 cifra va scădea treptat, ajungând în preajma celui de al-II-lea război mondial la doar 3699 de studenți străini.²¹

Tot pentru această perioadă, statisticile demonstrează că în preferințele românilor **primează studiile juridice**, din totalitatea tinerilor aflați la studii în Franța, cca. 51% -62% au urmat astfel de cursuri, datorită faptului că profesia de avocat era una liberală și foarte căutată în țările aflate în curs de modernizare. Franța a avut un rol fundamental și-n conturarea **medicinii științifice**, și spre deosebire de spațiul german, educația medicală franceză pune accent pe învățământul clinic, stagiile în spitale și pe practică. În condițiile date, facultatea pariziană a atras un număr considerabil de studenți români, România situându-se pe locul trei (10%) ca pondere în ceea ce privește prezența la studiile medicale, precedată de Rusia (32,5%) și Statele Unite (19%).²²

O altă filieră a studiilor în Franța pentru tinerii români a constituit-o cea cuprinsă în categoria **facultăților de litere**. Și-n acest domeniu tinerii români au ocupat un loc de frunte printre străinii aflați în capitala Franței, unde facultatea de litere era dominată de

¹⁹ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, (Iași, Ed. Junimea, 1974), 67-70.

²⁰ Florea Ioncioaia, *Tinerii români și greci la studii în Franța*, în vol. *Istoria ca lectură a lumii*, (ed. L. Năstăsă, Iași, Institutul de istorie A.D. Xenopol, 1994), 525-542.

²¹ G. Antonescu, *Organizarea învățământului în 28 de țări*, (București, 1932), 63.

²² Emilian Bold, Gh. Tanasă, *Evoluția legislației învățământului superior în epoca contemporană*, în „AȘUI-ist”, 1985.

studentii ruși, în proporție de 20%, urmați de români, cu-n procent de 14,5%, apoi de germani și englezi, fiecare cu o pondere de 12%, însă, în anul universitar 1934-1935, numărul studenților români crește remarcabil, ocupând primul loc printre străini (254), fiind urmați de polonezi (234) și ruși (95).²³

La fel ca și-n cazul universităților franceze, influența universitară germană nu a fost deloc insignifiantă și fără urmări notabile asupra culturii românești. Germania a constituit așadar un model pedagogic, universitățile ei servind drept element de referință pentru multe state europene. Privită dinspre România, universitatea germană oferea înainte de toate o abundență de cursuri și de catedre, garanție a unei activități intelectuale intense, foarte mulți studenți români fiind atrași de imaginea pozitivă a acestor stabilimente, atât din punct de vedere instituțional-organizatoric, a cursurilor, cât și a evoluției diverselor discipline de studiu.²⁴

Ocupând o poziție dominantă în domeniul cercetării europene, învățământul superior german a devenit, la începutul secolului al XX-lea, un spațiu al concurenței între diverse stabilimente universitare, caracteristica vremii fiind dorința studenților de a trece prin mai multe centre universitare. De menționat este faptul că, migrația și *nomadismul universitar*, strategie a studiilor itinerante au fost specifice învățământului superior german, care permitea reunirea diverselor certificate ce justificau semestrele necesare prezentării la examenele de doctorat, **spre deosebire de mediul francez**, care impunea *sedentarismul universitar*.²⁵

Mergând pe această linie, la o privire de ansamblu asupra preferințelor studenților în ceea ce privește specializarea, **statisticile surprind dominanța studiilor filologice**, în vreme ce **la polul opus se afla medicina**, aproape absentă în alegerile tinerilor, iar dreptul era, de asemenea insignifiant. Cu toate acestea, în ceea ce privește ponderea studenților români în universitățile germane, cele mai frecventate facultăți erau cea de drept și medicină, în timp ce științele exacte și cele tehnice au captat atenția unui public studentesc format din tineri proveniți din alte state, mai ales că Germania reprezenta spațiul unde se construieră primele laboratoare sistematice în domeniu.²⁶

²³ Arhivele Statului Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Fond Rectorat, Rola 119/1922-1923.

²⁴ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, (Iași, Ed. Junimea, 1974), 67-70.

²⁵ *Nomadismul universitar*- sintagmă utilizată de Clădie Weill și se referă la trecerea unor studenți prin diverse tipuri de învățământ [de la universitate spre școli tehnice sau invers] sau discipline [medicină combinată cu științe naturale, chimie ori drept etc.]

²⁶ Iosif Gabrea, *Școala românească și structura ei politică 1921-1931*, (București, 1932), 75.

Motivațiile tinerilor români de a studia în Germania au fost surprinse de filologul român Iorgu Iordan, în câteva pagini din însemnările lui memorialistice, unde interesul acestora era subliniat prin existența posibilităților de a se instrui în domenii precum chimia, ingineria, sau științele umaniste.²⁷ Universitatea din Berlin se ridică deasupra tuturor celorlalte, biblioteca de aici având un rol important prin diversitatea titlurilor, caracterizată ca fiind „o organizație model, care explică conștiințiozitatea până și a celor mai mediocre cercetări ale nemților”.²⁸

Astfel, procentul studenților străini în centrele germane varia în jurul cifrei de 8,3%, dintr-un total de 55.486 de studenți, însă comparativ cu stabilimentele franceze, în Germania studenții români s-au situat mai tot timpul pe locul al cincilea ca pondere printre străini, după ruși, austro-ungari, elvețieni și englezi, dar înaintea bulgarilor, francezilor și americanilor, tinerii din România fiind prezenți în proporție de 3,4% din totalul străinilor.²⁹

Imaginea Austriei a fost conturată de Nicolae Iorga, în timpul studiilor sale în spațiul austriac, fascinat fiind de spiritul de ordine și disciplină, raționalismul și temeinicia lucrului bine făcut. Această imagine este confirmată de alți numeroși tineri români, altfel spus, **studiile medicale** au fost dominate de un contingent impresionabil de studenți de la noi. Dovadă în acest sens stă, analiza efectuată pe un eșantion de studenți vienezi la începutul secolului al-XX-lea, care a concluzionat că din 1205 studenți înscriși la facultatea de medicină, 4,2% erau români, în timp ce la facultatea de drept din 1212 studenți înscriși 0,5% era procentul studenților din România, iar la Facultatea de științe, alături de cea de litere procentul tinerilor români varia în jurul cifrei de 1,2%.³⁰

În anul universitar 1926-1927, studenții din România au ocupat primul loc în **universitățile italiene**, procentul lor atingând cifra de 25,4%, dintr-un total de 2157 de străini, fiind urmați de tinerii veniți din Rusia, Polonia, Bulgaria și Elveția. Această cifră va scădea în timpul anilor de criză economică, dar cu-n procent de 19% România va rămâne tot pe prima treaptă a prezenței. Prezența tinerilor români a fost cel mai bine cotată la Universitățile din Torino, Roma, Bologna, Padova și Milano, înmatriculați **preponderent la medicină**, dar nu în număr insignifiant au fost cei înscriși la drept, litere și științe, majoritatea de religie mozaică, profitând de faptul că prima lege antisemită în

²⁷ Iorgu Iordan, *Memorii*, I, (București, Ed. Albatros, 1977), 229.

²⁸ *Documente literare*, I, ed. Gh.Cardă, (București, Ed. Minerva, 1971), 66-67.

²⁹ D. C. Amzăr, *Kogălniceanu la Berlin. Câteva date noi din vremea studiilor*, în „Cercetări literare”, III, 1939, 295-318.

³⁰ Stelian Mândruț, *Rolul politehnicii din Viena în formarea intelectualității tehnice românești (1867-1918)*, în „Xenopoliana”, (Iași, IV, 1996, nr.4-6), 160.

peninsulă a fost promulgată abia în 1938, ceea ce a determinat ca, în anul următor să găsim doar 2 studenți români la centrul din Torino, ambii greco-ortodocși.³¹

Mergând pe aceeași linie, Cornel Sigmirean, pe temeiul studiilor realizate la **Budapesta**, a realizat o statistică pentru intervalul 1900-1919, asupra studenților români în acest spațiu, concluzionând că și-au finalizat studiile universitare la Budapesta printr-un doctorat un număr de 393 de români, dintre care 192 la **drept**, 171 la medicină, 18 la litere, 2 la științe și 10 la teologie.³²

Totodată, **universitățile belgiene** și-au atras publicul studentesc român datorită ușurinței cu care eliberau diplomele de doctorat, nefiind obligatorie prezența la cursuri sau tipărirea lucrării de disertație, stimulând astfel, pe mulți tineri dornici de a obține un titlu academic, să urmeze această filieră. În aceste centre **au predominat studiile în domeniul juridic**, a științelor sociale, economice sau politice, obiectivul cel mai des întâlnit era obținerea titlaturii de licențiat. O altă remarcă importantă este că, majoritatea studenților români erau originari din Moldova, cel mai bine reprezentați erau cei din Iași, la debut de secol statisticile înregistrau 78 de tineri, care au trecut aici **doctoratul în drept**, 14 în științe politice și administrative, 12 în litere, 7 în medicină și tot atâția în științe, însumând 118 studenți.³³

Pentru tinerii din spațiul românesc, necesitatea de specializare în domeniul slavistici i-a determinat să urmeze drumul spre **Rusia**, dorința de studiu fiind cu atât mai crescută cu cât interesul față de mărturiile slavone, mai puțin cercetate până atunci de români, era tot mai sporit, mai ales că exista posibilitatea deschiderii de noi orizonturi în cunoașterea trecutului.³⁴

În concluzie, prin intermediul acestor interferențe marile personalități ale vremii au reușit să preia elemente importante din modul de organizare și funcționare a sistemelor occidentale, elemente aplicate pe realitatea românească. Astfel, a fost modificată diviziunea muncii intelectuale, au fost introduse specializări în domenii novatoare, fiind spart monopolul materiilor clasice, chiar și distincția de "doctor honoris causa" a fost

³¹ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 285-287.

³² Cornel Sigmirean, *Români la Universitatea din Budapesta (1900-1919). Doctori în științe în "Banatica"*, Reșița, XIII, 1995, 133.

³³ Laurențiu Vlad, *Români la școlile Europei. Titularii de doctorat la Universitatea Liberă din Bruxelles, 1884-1914*, comunicare prezentată la conferința *Intellectualitatea și receptarea valorilor culturale, politice și economice ale Europei moderne*, Tg. Mureș, Universitatea Petru Maior, 22 sept. 2006.

³⁴ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 312-315.

preluată de la universitățile din Occident. Relațiile academice cu centrele europene au contribuit la îmbogățirea bibliotecilor naționale, la echiparea laboratoarelor, la îmbunătățirea calității pregătirii cadrelor didactice și a metodelor de predare, dar mai ales la modelarea conservatorismului românesc, reticent la disciplinele moderne.

BIBLIOGRAFIE

A. IZVOARE

1. Arhivele Statului Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Fond Rectorat, vol.IV, 1918, Rola 94, 95, 96/ 1919, Rola 100/1920, Rola 103/1920.
2. Ibidem, Fond Facultatea de Litere și Filosofie, Dosar 191/1922.

B. LUCRĂRI GENERALE

1. Agrigoroaiei, I, Cristian, V, .Jacob, Gh., *România de la Independență la Marea Unire*, Ed. Universității "Al. I. Cuza" Iași 1989.
2. Angelescu, C., *Activitatea Ministerului Instrucțiunii*, București, 1924.
3. Idem, *Organizarea învățământului în 28 de țări*, București, 1932.
4. Dungaciu, Dan, *Elita interbelică, Sociologia românească în context european*, București, 2003.
5. Gabrea, Iosif, *Școala românească și structura ei politică 1921-1931*, București, 1932.
6. Pușcaș, Vasile, *Ideea de universitate în cultura română: aspirații naționale și modele europene*, în *Cultură și societate*, volum îngrijit de Al. Zub, București, 1991.
7. Idem, *Universitate. Societate. Modernizare. Organizarea și activitatea științifică a Universității din Cluj (1919-1940)*, Ediția a II-a, Cluj, 2003.

C. LUCRĂRI SPECIALE

1. Agrigoroaiei, Ion, *Pagini din istoria Universității ieșene în perioada interbelică*, în *Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna*, coord. Ghe. Iacob, Ed. Universității Al.I. Cuza, Iași, 2007.
2. Amzăr, Dumitru Cristian, *Din istoria relațiilor româno-germane*, București, Ed. Mica Valahie, 2008.
3. Cristian, Vasile, Platon, Gh. (coord.), *Istoria Universității din Iași. Dezvoltarea științei*, Iași, Editura Junimea, 1986.

4. Filimon, A., *Legăturile științifice ale Universității din Iași cu universități străine, în Universitatea din Iași 1860-1985. Pagini din istoria învățământului românesc*, Iași, Ed. Universității "AL. I. Cuza", 1987.
5. Fotino, Matei, *Teze de doctorat susținute de de români între 1907-1914 la Universitățile din Franța*, în „Convorbiri literare”, 60, 1927, mai-august.
6. Karady, Victor, *La migration internationale d'étudiants en Europe, 1890-1940* în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, no.145/2002.
7. Macovei, Adrian, *Unele aspecte din istoria universității ieșene (1918-1919)*, Ed. Universității Al.I.Cuza, Iași, 1919.
8. Macarie, Gheorghe, *Interferențe spirituale italo-române*, Ed. Universitas XXI, Iași, 2002.
9. Mândruț, Stelian, *Rolul politehniciei din Viena în formarea intelectualității tehnice românești (1867-1918)*, în "Xenopoliana", Iași, IV, 1996, nr.4-6.
10. Năstasă, Lucian, *Rolul universităților occidentale în modernizarea și europenizarea elitelor românești*, în „Xenopoliana”, nr.1-2, 1998.
11. Idem, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999.
12. Idem, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006.
13. Idem, "Suveranii" *Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2007.
14. Petrovici, Ion, *Menirea Universității*, în „Minerva”, an II, nr.2, Iași, 1928.
15. Platon, Gheorghe, Cristian, Vasile, Agrigoroaiei, Ion, *Istoria Universității din Iași*, Ed. Junimea, Iași, 1985.
16. Pușcaș, Vasile, *Ideea de universitate în cultura română: aspirații naționale și modele europene*, în *Cultură și societate*, vol. îngrijit de Al. Zub, București, 1991.
17. Vlad, Laurențiu, *Români la școlile Europei. Titularii de doctorat la Universitatea Liberă din Bruxelles, 1884-1914*, comunicare prezentată la conferința *Intelectualitatea și receptarea valorilor culturale, politice și economice ale Europei moderne*, Tg. Mureș, Universitatea Petru Maior, 22 sept. 2006.
18. Zub, Al., *Mihail Kogălniceanu istoric*, Iași, Ed. Junimea, 1974.